

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Т. М. Паламарчук, к. е. н., доцент
Житомирський національний агроекологічний університет

Одним із важливих заходів щодо стабільного забезпечення населення високоякісною та безпечною сільськогосподарською продукцією є впровадження органічного виробництва.

Органічна продукція з'явилася як результат розвитку органічної агрокультури, тому її визначення не є універсальним. В кожній країні є

своє власне визначення органічної продукції залежно від використання чи ступеня використання хімічних засобів та технологій. Натуральні продукти мають на споживчому ринку різні назви – органічні, біологічні, екологічні. Це пов'язано з особливостями мови: англomовні країни використовують термін “organic”, що для франкомовних та деяких інших країн перекладається як “biological”, а, наприклад, для Данії, Німеччини – “ecological”. Наявність певних змістовних розбіжностей між цими термінами підсилюється практикою, яка склалася на споживчому ринку України. В нашій країні при виробництві та споживанні натуральної продукції використовують термін “органічний”, оскільки саме цей термін введено в законодавство Європейського Союзу, на яке зорієнтована Україна, а враховуючи практику маркування молочних біопродуктів (біоюгурти, біомолоко, біокефір тощо), не доцільно використовувати термін «БІО» для визначення органічного статусу продукту, що може вкрай заплутати споживача [5].

Згідно з Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який набрав чинності 10.01.2014 р., органічна продукція – це продукція, отримана в результаті сертифікованого виробництва, під час якого виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (виращування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені цим Законом для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів [1].

Органічне виробництво – це цілісна система господарювання та виробництва харчових продуктів, яка поєднує в собі найкращі практики з огляду на збереження довкілля, рівень біологічного розмаїття, збереження природних ресурсів, застосування високих стандартів належного утримання (добробуту) тварин та метод виробництва, який відповідає певним вимогам до продуктів, виготовлених з використанням речовин та процесів природного походження [4]. Органічними можуть бути тільки ті продукти, які вироблені відповідно до затверджених правил (стандартів), а виробництво пройшло процедуру сертифікації у встановленому порядку. При цьому органічна продукція належним чином маркується. На етикетці повинен бути нанесений відповідний логотип, а також інформація про відповідний орган сертифікації [6].

Соціальною перевагою органічного сільського господарства, є те, що воно має високий потенціал для забезпечення життєдіяльності

сільського населення і поживлення роботи дрібних фермерських господарств. Разом зі зростанням органічного сектора зростатиме і працевлаштування місцевого населення, оскільки органічне землеробство менш механізоване і потребує, як правило, більше ручної праці. Як результат, органічне виробництво може стати ефективним інструментом збереження традиційних знань ведення господарства у кожному регіоні, а також зменшення міграції сільського населення до мегаполісів [3].

На сьогодні під органічним виробництвом перебуває близько 1% світової площі сільськогосподарських земель, а у країнах Євросоюзу близько 3% сільськогосподарських угідь. Необхідно зазначити, що порівняно з 2007 роком площа сертифікованих земель світу зросла на 14,8%. Лідерами за площею земель, зайнятих під органічним виробництвом, є Австралія – 12 млн. га, Аргентина – 4,4 і США – 1,95 млн. га. Світовий ринок органічної продукції постійно зростає. У 2004 р. він оцінювався у 25 млрд. дол. США, у 2006 р. – близько 30, в 2009 р. – 55, у 2014 р. – до 96,5 млрд. дол. Найбільш розвинені ринки органічної продукції зосереджені в США, Німеччині та Франції. Серед європейських країн лідером із продажу органічної продукції є Німеччина з обсягом ринку понад 6,6 млрд. євро[2].

Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях [3]. В Україні на даний час сертифіковані такі види органічних продуктів: бобові культури, олійні культури, зернові культури, овочі, кавуни, дині, гарбузи, фрукти, ягоди, виноград, ефіроолійні культури, молочні продукти, яйця, гриби, горіхи, мед, м'ясна продукція бджільництва, багаторічні трави, однорічні трави, лікарські рослини, бульбоплоди та коренеплоди, перероблена продукція, ВРХ, домашня птиця, вівці, кози, свині, чай, соки [4].

У 2016-2017 рр., згідно зі статистичними даними, обсяги ринку лише сертифікованої органічної продукції у світі перевищать 100 млрд. доларів. За даними Швейцарсько-українського проекту FIBL, Україна посідає 11-е місце серед європейських країн за виробництвом органічних продуктів і на 5-му – за нарощуванням органічного виробництва. До 2020 року країна може стати одним із п'яти найбільших виробників органіки у світі [7]. Офіційні статистичні огляди IFOAM підтверджують, що якщо в 2002 р. в Україні було

зареєстровано 31 господарство, що отримало статус “органічного”, то у 2016 р. нараховувалось вже 390 сертифікованих органічних господарства, а загальна площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель склала 421200 га (табл. 1).

Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з початку 2000-х років, склавши: у 2006 р. – 400 тис. євро, у 2007 р. – 500 тис. євро, у 2008 р. – 600 тис. євро, у 2009 р. – 1,2 млн. євро, у 2010 р. – 2,4 млн. євро, у 2011 р. цей показник зріс до 5,1 млн. євро, у 2012 році – до 7,9 млн. євро, у 2013 р. – до 12,2 млн. євро, у 2014 р. – до 14,5 млн. євро, у 2015 р. – до 17,5 млн. євро, а у 2016 р. – до 21,2 млн. євро [6].

Таблиця 1

Динаміка площі органічних сільськогосподарських угідь та кількості органічних господарств в Україні

№	Роки	Площа, га	Кількість органічних господарств, од.
1.	2002	164449	31
2.	2003	239542	69
3.	2004	240000	70
4.	2005	241980	72
5.	2006	242034	80
6.	2007	249872	92
7.	2008	269984	118
8.	2009	270193	121
9.	2010	270226	142
10.	2011	270320	155
11.	2012	272850	164
12.	2013	393400	175
13.	2014	400764	182
14.	2015	410550	210
15.	2016	421200	390
16.	2016 р. до 2002 р.:		
	(+,-)	256751	359
	рази	2,6	5,7

Джерело: розраховано за даними [6].

Працюючи над стратегічними напрямками розвитку аграрного сектору на період до 2020 року, Міністерство аграрної політики та продовольства визначило такі основні індикативні показники розвитку органічного виробництва [8]:

- зростання частки сільськогосподарських угідь, сертифікованих відповідно до органічних стандартів у 2017 році до 5 %, у 2020 році – до 7%;

- збільшення кількості сертифікованих органічних товаровиробників, що займаються виробництвом молока, овочів, фруктів та лікарських рослин до 2017 року не менше, як у 3 рази, до 2020 р. – у 10 разів;

- зростання частки органічної продукції у 2017 році до 7 %.

Слід зазначити, що розвиток органічного ринку України знаходиться у фазі зростання життєвого циклу, який вимагає значних інвестицій для подальшого росту. Багато виробників органічної продукції ще не досягли рівня самоокупності або використання своїх прибутків для реінвестування у бізнес, розвиток ринку, зростання компетенції, становлення технологій та підвищення конкурентоспроможності з метою організації виробничо-збутових ланцюгів та підвищення рівня продажу органічної продукції.

Однак незважаючи на певні проблеми, що стримують розвиток органічного виробництва, ця сфера економіки є перспективною. Оскільки харчування є невід’ємною складовою повноцінного життя та високого рівня працездатності, більшість споживачів в Україні прагнуть до ведення здорового способу життя та споживання якісної продукції. Розвиток органічного виробництва буде сприяти покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, комплексному розвитку сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення країни.

Література

1. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» Верховна Рада України; Закон від 03.09.2013 № 425-VII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18>.

2. Камінський В. Органічне землеробство – шлях до продовольчої безпеки [Електронний ресурс] / В. Камінський. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/4161/>.

3. Клітна М. Р. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні / М. Р. Клітна, І. А. Брижань // Ефективна економіка. – 2013. – № 10.

4. Мамалига С. В. Розвиток ринку органічної продукції в Україні / С. В. Мамалига, А. С. Гловюк // Ефективна економіка. – 2016. – № 11.

5. Органічне виробництво в світі : історія розвитку та сучасний

стан [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://agrostandart.com/organichne/87-orhanichne-vyrobnytstvo-v-sviti-istoriia-rozvytku-ta-suchasnyi-stan>.

6. Органік в Україні : Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.

7. Філософія «органік» [Электронный ресурс] // Деловой аграрный интернет-ресурс. – Режим доступа : <http://www.agrotimes.net/journals/article/filosofiya-organik>.

8. Остафійчук Я. Органічне виробництво : модний тренд сьогодні чи стратегічні перспективи вітчизняного агросектора? [Електронний ресурс] / Я. Остафійчук, Ю. Шпильова. – Режим доступу : <http://ua-ekonomist.com/11997-organichne-virobnictvo-modniy-trend-sogodennya-chi-strategchn-perspektivi-vtchiznyanogo-agrosektora.html>.